

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

СУЧАСНА ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖЖІ

Матеріали

міжнародної науково-практичної конференції

14 – 15 листопада 2024 року

Львів – 2024

УДК 364(477)(1-87):005.745(082)

С 82

Рекомендовано до друку рішенням кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи (протокол №4 від 28 листопада 2024 року) та вченої ради факультету педагогічної освіти (протокол №4 від 03 грудня 2024 року)

Рецензенти:

Коляда Наталія Миколаївна – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини)

Сабат Надія Володимирівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

Нос Любов Степанівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, заступниця декана факультету педагогічної освіти з наукової та навчально-методичної роботи (Львівський національний університет імені Івана Франка)

С 82 Сучасна теорія та практика соціальної роботи в Україні та зарубіжжі : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 14 – 15 листопада 2024 року) : Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2024. 266 с.

Матеріали конференції містять наукові публікації зарубіжних та вітчизняних науковців, науково-педагогічних працівників, практиків соціальної роботи (соціальних працівників, соціальних педагогів, педагогічних працівників, керівників громадських організацій та ін.) з проблем розвитку соціальних послуг та сервісів в Україні та зарубіжжі, міждисциплінарного підходу в контексті соціальної підтримки та захисту дітей в громаді, соціально-психологічної допомоги населенню в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення, реінтеграції ветеранів з війни в цивільне життя у контексті соціальної роботи, стандартів та інноваційних підходів у професійній підготовці фахівців соціальної сфери.

За достовірність фактів, дат, назв, посилань, літературні джерела тощо відповідальність несуть автори матеріалів

ЗМІСТ

Розділ I. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ТА СЕРВІСІВ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖЖІ

<i>Kolankiewicz Maria.</i> Pomoc dziecku I rodzinie w świetle zasad polityki społecznej w Polsce	9
<i>Szluz Beata.</i> Rowój usług społecznych w Polsce – dyrektywy	13
<i>Грицанюк Віта, Іванів Анна, Шпраха Діана.</i> Соціальне замовлення як інструмент надання соціальних послуг в громаді	18
<i>Каркач Андрій.</i> Соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб літнього віку в умовах нового соціального середовища	21
<i>Криницька Ірина.</i> Визначення потреб громади у соціальних послугах: запит на послуги від сімей, які виховують дітей з інвалідністю	25
<i>Купенко Олена, Галіченко Інна.</i> Соціальна робота з похилими людьми: фокуси міжнародних документів і практика територіальної громади	28
<i>Лютій Вадим.</i> Переривання антиретровірусної терапії підлітками, які живуть з ВІЛ: причини та шляхи подолання	32
<i>Мартіросян Леся.</i> Особливості надання соціальних послуг особам похилого віку за принципом «гроші ходять за людиною»	36
<i>Мартіросян Леся, Григоренко Костянтин.</i> Технології соціальної роботи із сім'ями, які опинились у складних життєвих обставинах	39
<i>Назар Наталія.</i> Соціальні послуги у сфері охорони здоров'я: перспективи розвитку в Україні	41
<i>Рижанова Алла.</i> Соціальність людини та штучний інтелект: соціально-педагогічний аспект	45
<i>Савчук Олена.</i> Діяльність мобільних медичних команд у сфері протидії гендерно зумовленому насильству	49
<i>Скіпальська Галина.</i> Інноваційні моделі «соціальна квартира» та «денний центр» для молодих матерів в складних життєвих обставинах як невід'ємна частина реформи деінституалізації в Україні	53

<i>Калька Наталія.</i>	
Екзистенційні переживання студентів у час воєнних дій	150
<i>Качмар Володимир, Світлана Незабитовська.</i>	
Діяльність психологічної служби Львівського університету і період російсько-української війни	152
<i>Клименко Оксана.</i>	
Особливості організації неформальних груп самопомоги як альтернативного ресурсу відновлення й адаптації жінок загиблих військовослужбовців	155
<i>Кошіль Оксана, Валоваженко Сергій.</i>	
Соціально-психологічні методи корекції злочинної поведінки неповнолітніх в умовах воєнного часу	158
<i>Лемко Галина.</i>	
Арт-терапія як метод психосоціальної підтримки в умовах воєнного стану	161
<i>Лехолетова Марина.</i>	
Соціальна підтримка вразливих категорій населення в умовах воєнного часу	163
<i>Михайлишин Романа.</i>	
Соціально-психологічні фактори війни та їх вплив на особистість	167
<i>Ольга Плетка.</i>	
Компетенції фахівців з соціальної роботи щодо здійснення психологічної просвіти населення	170
<i>Протас Оксана.</i>	
Соціально-психологічна підтримка внутрішньо переміщених сімей в умовах воєнного стану	173
<i>Тимків Лідія.</i>	
Освітній простір як джерело психологічної підтримки молоді в умовах війни	177
<i>Цимбала Олеся, Коваль Ірина.</i>	
«Соціально-психологічна допомога дружинам загиблих військовослужбовців у рамках проекту “Ти не сама”»	180
<i>Цумарєва Наталія.</i>	
Особливості роботи мобільної бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим від домашнього та гендерно зумовленого насильства у воєнні часи	183
<i>Шароватова Олена.</i>	
Воєнний час та повоєнне відновлення: теорія і практика психосоціальної підтримки працівників	186

стану в умовах постійного стресу, спричиненого воєнними діями. Вона дозволяє знизити рівень тривоги та депресії, а також сприяє формуванню почуття впевненості та безпеки.

Арттерапія є цінним інструментом для надання психосоціальної підтримки під час воєнного стану. Арт-терапевтичні техніки сприяють відновленню та зниженню рівня тривожності серед населення, що дозволяє краще справлятися з наслідками воєнних травм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вознесенська О., Мова Л. Арт-терапія в роботі практичного психолога: використання арт-технологій в освіті. К.: Шкільний світ, 2007. 120 с.
2. Голінська Т. Зміст, форми і методи арт-терапевтичного впливу на особистість дитини. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 5. С. 13-16.
3. Грицюк І. Арт-терапія в роботі практичного психолога з дітьми. Які мають емоційні порушення. *Психологія: реальність і перспективи*. 2017. Вип. 8. С. 67-71.
4. Докторович М., Рурик Г., Хозраткулова І. Арт-терапія в діяльності психолога та соціального педагога. Київ: Редакції загальнопедагогічних газет, 2014. 97 с.

*Марина Лехолетова,
кандидатка педагогічних наук,
старша викладачка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
Київ, Україна*

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

На сьогодні, в умовах військового стану в Україні, все частіше постає необхідність спрямовувати державну політику у сфері соціальної роботи для вирішення проблем вразливих категорій населення.

В Законі України «Про соціальні послуги» (2019) «вразливі групи населення – це особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників» [5]. Цим же законом регламентовано організаційні та правові засади надання соціальних послуг особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах (похилий вік, втрата рухової активності, невиліковні хвороби, психічні та поведінкові розлади, інвалідність, безробіття, поведінкові розлади у дітей, втрата соціальних зв'язків, домашнє насильство, шкода, завдана бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією тощо).

В умовах воєнного часу дослідження науковців зосереджені на вивченні проблем та потреб вразливих категорій населення, надання ефективних соціальних послуг. Зокрема, на соціальній підтримці учасників бойових дій та членів їхніх сімей, соціальній роботі з внутрішньо переміщеними особами, особами з інвалідністю [2; 3]; аналізі соціальних та демографічних процесів у період російсько-української війни і визначенні факторів вразливості людей похилого віку [4]; психосоціальній підтримці жертвам сексуального насильства пов'язаного з війною [7] та ін. Досліджуючи зміст, форми та методи соціальної роботи в діяльності громадських організацій України, науковці зауважують, що ефективне формування соціальної політики України можливе лише на основі технологізації соціальних процесів, за рахунок оптимального використання соціальних ресурсів і можливостей соціальних установ [6].

Серед організацій, які впроваджують проекти у сфері охорони громадського здоров'я та захисту прав людини, зокрема, вразливих категорій населення, є міжнародна організація HealthRight International (Право на здоров'я) в Україні. Вони забезпечують підтримку постраждалим від війни дітям і сім'ям; підліткам груп ризику та ВІЛ-позитивним підліткам; потерпілим від катувань з числа учасників бойових дій і цивільних; підліткам та молоді, жінкам, які перебувають у конфлікті із законом; вагітним дівчатам і молодим матерям, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Соціальна підтримка жертв сексуального насильства пов'язаного з війною потребує особливої уваги кваліфікованих фахівців через серйозної психологічної травми та фізичний біль, проблеми з психічним здоров'ям, посттравматичні стресові розлади тощо. Фахівці Денного центру «Право на здоров'я» надають консультації; здійснюють інформування отримувачів про їхні права; перенаправлення до закладів охорони здоров'я; психологічну підтримку жінок та дівчат, які пережили насильство, та членів їх сімей; допомогу при влаштуванні у кризові центри та притулки тощо. Фахівці Соціальної квартири «Право на здоров'я» надають комплексу послуг жінкам, які пережили особливо травматичний досвід, вагітним дівчатам та жінкам з дітьми, які знаходяться у складних життєвих обставинах, тимчасове проживання, здійснюють соціально-психологічну реабілітацію та адаптацію.

Свою діяльність в напрямку надання допомоги жертвам сексуального насильства також здійснюють: Громадська правозахисна організація «Ла Страда Україна», онлайн-платформа «Аврора» та ін. Фонд «Українська фундація громадського здоров'я» за підтримки ООН Жінки в Україні розробив спеціальну платформу SafeWomenHUB з метою надання невідкладної психологічної, соціальної та гуманітарної допомоги жінкам та дівчатам, які постраждали від війни, а також для підвищення обізнаності щодо попередження гендерного насильства, сексуальної експлуатації та торгівлі людьми [7].

Потребують соціальної підтримки і учасники/учасниці бойових дій у яких виникає багато проблем безпосередню через участь у війні (погіршення фізичного та психологічного здоров'я, соціально-економічні проблеми, труднощі в адаптації та інтеграції та ін.). Негативний вплив зазнають також і члени їхніх сімей (дружина/чоловік, діти), який проявляється через тривожність, порушення сну, почуття безпорадності, порушення взаємовідносин в сім'ї, у дітей відсутність емоційного контакту з батьками та ін.

Наразі формами, методами та послугами соціальної підтримки учасників бойових дій та членів їхніх сімей є: діагностування, консультування, інформування, посередництво, профілактика, адаптація та реабілітація, терапія, групи підтримки та самопомоги, навчальні курси та програми, соціальний супровід, кризове втручання тощо [2, с. 263].

Основними видами та формами соціальної роботи з людьми похилого віку, як вразливої категорії населення, є: консультування, соціально-психологічна адаптація, активізація творчої активності, відвідування центрів психологічної допомоги, рухова рекреація, трудотерапія, громадська (волонтерська) робота, медико-соціально-психологічна реабілітація, догляд вдома тощо [4]. Послуга догляду вдома створена з метою попередження інституалізації осіб з інвалідністю та осіб похилого віку і регулюється «Державним стандартом догляду вдома» (зі змінами 2021) та полягає у допомозі: самообслуговування; пересування по помешканню; отримання технічних засобів реабілітації та навчання користування ними; ведення домашнього господарства; з питань соціального захисту населення; отримання безоплатної правової допомоги; оформлення документів, внесення платежів; організації взаємодії із іншими фахівцями і службами; психологічній допомозі тощо [1]. Цю послугу можуть надавати надавачі соціальних послуг державної, комунальної та недержавної форми власності, у тому числі фізичні особи без ведення підприємницької діяльності.

Особливостями соціальної підтримки людей з інвалідністю внаслідок війни та основними напрямками державної політики у цій сфері є: забезпечення соціальної реабілітації; працевлаштування; соціальний захист; доступ до освіти; залучення до культурного життя суспільства та спортивних змагань; фінансування заходів, спрямованих на реінтеграцію осіб з інвалідністю внаслідок війни [3, с. 3].

Проблеми та потреби внутрішньо переміщених осіб (ВПО), як вразливої категорії населення, визначаються: обставинами їх вимушеного переселення (втрата житла, майна, загибель близьких, розрив значущих соціальних зв'язків, фізичні та психічні травми); необхідністю пристосовуватись до життя в нових умовах, з новим для себе оточенням та обмеженими ресурсами [2, с. 239]. Серед організацій, які впроваджують програми гуманітарної допомоги та соціальної підтримки сімей ВПО є: Всеукраїнська благодійна організація «Український фонд «Благополуччя дітей»

(соціально-психологічний супровід, профілактичні програми та тренінги); Міжнародний благодійний фонд «Карітас України» (задоволення базових потреб, адвокаційна діяльність, робота з дітьми, молоддю та сім'ями); Міжнародна благодійна організація «Фонд Східна Європа» (створення центрів-прихистків (шелтерів), розвиток стійкості приймаючих громад, підтримка інституційної спроможності організацій) та ін.

В умовах воєнного часу зростає кількість осіб, які потрапляють в категорію вразливих і разом з тим, збільшується потреба в наданні кваліфікованої соціальної підтримки та допомоги фахівцями державних, громадських організацій, діяльність яких регулюється значною кількістю нормативно-правової бази щодо захисту прав і свобод вразливих категорій населення (військовослужбовців, учасників бойових дій, ветеранів, жертв сексуального насильства, людей з інвалідністю, людей похилого віку, внутрішньо-переміщених осіб та ін.).

За результатами аналізу нормативно-правової бази, наукових досліджень, діяльності державних та неурядових організацій, визначено ключові напрямки соціальної підтримки вразливих категорій населення. Серед них: консультації з питань правової допомоги та представництво інтересів; перенаправлення до закладів охорони здоров'я; соціально-психологічний супровід; профілактика, адаптація та реабілітація; кризове втручання тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горчинський Р., Лях Т., Петрович В. Соціальна послуга догляду вдома як інструмент деінституалізації соціального обслуговування. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. № 5. С. 13–19. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.5.2> (дата звернення: 28.09.2024).
2. Денисюк О.М. Актуальні питання соціальної роботи. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47338/1/O_%20Epel_T_Liakh_I_Silantieva_APSR_FPSRSO_KSPSR.pdf.pdf (дата звернення: 28.09.2024).
3. Дуля А. В. Лехолетова М. М., Лях Т. Л. Особливості соціальної роботи з особами з інвалідністю внаслідок війни. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2024. Вип. 98. С. 42–46. URL: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.98.08> (дата звернення: 02.10.2024).
4. Лях Т., Кузнецов М. Похилий вік як фактор вразливості у період воєнного часу. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. № 2. С. 80–85. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.2.12> (дата звернення: 30.09.2024).
5. *Про соціальні послуги*: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 28.09.2024).
6. Liakh V., Vainola R., Lekholetova M. Technological Principles of Social Projecting in the Civil Society Organizations' Activities in Ukraine. *Society, integration,*

education. *Proceedings of the International Scientific Conference*. Volume I, May 24, 2024. 724–735. URL: <https://doi.org/10.17770/sie2024vol1.7894> (accessed 02.10.2024).

7. Shved O., Liakh T., Spirina T., Lekholetova M. Psychosocial support for victims of sexual violence during the war in Ukraine: challenges for social work. *Journal of Human Rights and Social Work*. 2024. Springer International Publishing. URL: <https://doi.org/10.1007/s41134-024-00336-w> (accessed 28.09.2024).

Романа Михайлишин,
голова циклової комісії педагогічно-психологічних і соціальних дисциплін
ВСП «Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету імені
Івана Франка»
Львів, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ВІЙНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ОСОБИСТІТЬ

Війна – це подія, що має серйозний вплив на психічний стан людини. Війна змушує нас не тільки стикатися з фізичною небезпекою, а й переживати емоційний стрес і травматичні події. Відбувається порушення звичайних життєвих ритмів, що може викликати депресію, тривожність та інші негативні емоції.

Питання впливу факторів війни на особистість хвилюють психологів, соціологів, політологів і представників інших галузей. Проблема соціально-психологічної адаптації з точки зору соціалізації особистості вивчалася такими вченими, як Г. Андрєєва, О. Зотова, Т. Кабаченко, Б. Паригіна та інші.

Темі психологічного здоров'я та емоційно-психологічного стану учасників бойових дій після повернення додому присвятили свої наукові пошуки Т. Добровольська, В. Климчук, В. Маслюк, Н. Матейчук, В. Стасюк, В. Турбан, Т. Титаренко, С. Харченко, О. Хміляр.

Про важливість профілактики стресу та розвинення стресостійкості наголошується у публікаціях зарубіжних і вітчизняних фахівців (Дж. Грінберг, Т. Дудка, В. Корольчук, Г. Лазос, А. Міхеєва, С. Максименко, О. Церковський та інші).

Воєнні дії завжди стають причиною чималої кількості ушкоджень, травм і людських втрат. Отриманий досвід бойових дій, стрес в умовах війни неодмінно впливають на емоційно-психологічний стан особистості, що можуть супроводжувати її протягом тривалого часу та впливати на перебіг її адаптації до цивільного життя. Серед економічних, політичних, соціальних наслідків, які будь-яка війна несе для суспільства, виникають також і психологічні наслідки. Діапазон впливу факторів війни на людину надзвичайно широкий. Деякі фактори, зокрема, досвід бойових дій, жахи війни, втрати рідних, близьких можуть призводити до важких

**Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи**

Наукове видання

Матеріали

міжнародної науково-практичної конференції

**СУЧАСНА ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖЖІ**

14 – 15 листопада 2024 року

Сучасна теорія та практика соціальної роботи в Україні та зарубіжжі :
матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 14 – 15 листопада
2024 року) : Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2024. 266 с.

Відповідальна за випуск:

Корнят В.С.

Комп'ютерний набір та впорядкування:

Боринець Х.М., Перга А.А.

**За достовірність фактів, дат, назв, посилань, літературні джерела тощо
відповідальність несуть автори матеріалів**

Формат 60x84/16. Гарнітура: Time New Romans Умовн. друк. арк. 16,6.

Львівський національний університет імені Івана Франка
79005 Львів, вул. Туган-Барановського, 7